

ХӨДӨЛМӨРТ БЭЛТГЭХ, ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН УР ЧАДВАР ОЛГОХ ХӨТӨЛБӨР

Нэг. Зорилго

Иргэдийг хөдөлмөрт бэлтгэх арга хэмжээ болон хөдөлмөр эрхлэлтийн ур чадвар олгох сургалтад хамруулж хөдөлмөрийн зах зээлд бэлтгэн, ажлын байранд дадлагажуулах замаар хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжихэд хөтөлбөрийн зорилго оршино.

Хоёр. Хамрах хүрээ

- 2.1. Ажилгүй иргэн;
- 2.2. Ажилгүйдэлд өртөж болзошгүй иргэн¹;
- 2.3. Ажил олоход хүндрэлтэй иргэн;
- 2.4. Сургууль завсардсан хөдөлмөрийн насанд хүрсэн хүүхэд;
- 2.5. 15-34 насны залуучууд.

Гурав. Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

- 3.1. Хөтөлбөрийн хүрээнд дараах арга хэмжээг зохион байгуулна. Үүнд:
  - 3.1.1. Хөдөлмөрт бэлтгэх;
  - 3.1.2. Хөдөлмөр эрхлэлтийн ур чадвар олгох сургалт².

Дөрөв. Хөдөлмөрт бэлтгэх арга хэмжээг зохион байгуулах

- 4.1. Тухайн иргэн³ий онцлог, хэрэгцээг болон хөдөлмөр эрхлэх ур чадварыг тодорхойлж, хөдөлмөрт бэлтгэх дараах арга хэмжээнд хамруулна. Үүнд:
  - 4.1.1. Зөвлөгөө, мэдээлэл /Ажил, мэргэжлийн чиг баримжаа олгох болон нийгэмшүүлэх зөвлөгөө өгөх, хөдөлмөрийн харилцааны мэдлэг олгох, хөдөлмөрийн дэг журам, үйлдвэрлэлийн горимд дасан зохицоход нь туслах, мэдээллээр хангах/;
  - 4.1.2. Сургалт /ажлын байран дахь харилцааны ур чадвар, сэтгэл зүй, хувь хүний төлөвшил, хөдөлмөрийн харилцаа аюулгүй ажиллагааны сургалтууд/.

¹Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуулийн 3.1.6 дахь хэсэгт заасны дагуу “Ажилгүйдэлд өртөж болзошгүй гэж –Хөдөлмөрийн гэрээ цуцлах мэдэгдэл авсан, эрүүл мэндийн шалтгаанаар ажлаа өөрчлөх шаардлагатай болсон, эрхэлж байсан хувийн аж ахуй нь эрсдэлд орсны улмаас сэргэх боломжгүй болсон тухайгаа аймаг, нийслэл, дүүргийн хөдөлмөр эрхлэлтийн байгууллага, хөдөлмөрийн биржид мэдэгдэж, бүртгүүлсэн иргэнийг хэлнэ” гэж ойлгоно.

² Иргэний суралцах мэргэжлийн чиглэл, хэлбэр, боломжийн талаарх хүсэлтийг үндэслэн ажил, мэргэжлийн чиг баримжаа олгох, зөвлөгөө өгөх үйлчилгээ үзүүлж, хөдөлмөр эрхлэлтийн сургалтад хамруулна.

³ Сургууль завсардсан хөдөлмөрийн насны хүүхэд, асрамжаас гарсан иргэн; хорих ангиас суллагдсан иргэн; 6 сараас дээш хугацаагаар ажил олж чадахгүй байгаа иргэн; хөдөлмөр эрхлэлтийн нэмэлт үйлчилгээ болон нийгмийн халамжийн дэмжлэг туслалцаа зайлшгүй шаардлагатай өрхийн хөдөлмөрийн насны хөдөлмөрийн чадвартай иргэн; 15-34 насны ажилгүй залуучуудыг хамруулна.

Тав. Хөдөлмөр эрхлэлтийн сургалт⁴-д хамруулах арга хэмжээг зохион байгуулах

- 5.1. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс нь иргэний суралцах мэргэжлийн чиглэл, хэлбэр, боломжийн талаарх хүсэлтийг үндэслэн ажил, мэргэжлийн чиг баримжаа олгох, зөвлөгөө өгөх үйлчилгээ үзүүлж, хөдөлмөр эрхлэлтийн сургалтад хамруулна.
- 5.2. Хөдөлмөр эрхлэлтийн сургалтыг дараах хэлбэрээр зохион байгуулна. Үүнд:
  - 5.2.1. Үйлдвэрлэл дээрх сургалт;
  - 5.2.2. Мэргэжлийн болон давтан сургалт.
- 5.3. *Үйлдвэрлэл дээрх сургалт зохион байгуулах*
  - 5.3.1. “Үйлдвэрлэл дээрх сургалт” гэж ажил олгогчийн үйлдвэрлэл, ажлын байранд тухайн иргэнд шинэ мэргэжил, ур чадвар эзэмшүүлэх, мэргэшүүлэх зорилгоор дагалдуулан сургаж, ажиллуулах арга хэмжээг ойлгоно.
  - 5.3.2. Хөдөлмөр эрхлэлтийн сургалтын нэг хүнд ногдох зардлын жишиг хэмжээг Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд⁵ батална.
  - 5.3.3. Ажил олгогч нь Улаанбаатар хотод Нийслэлийн хөдөлмөр эрхлэлтийн газарт хүсэлтээ гаргах ба тус газар нь жилд 2 удаа зохих журмын дагуу нэгтгэн сонгон шалгаруулж, гэрээ байгуулан сургалтыг зохион байгуулна.
  - 5.3.4. Орон нутагт аймгийн Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар нь аж ахуйн нэгжийн хүсэлтийг хугацаа харгалзахгүйгээр хүлээн авч, шаардлага хангаж байгаа эсэхэд ажлын 10-15 хоногийн дотор дүгнэлт хийн, гэрээ байгуулж, хэрэгжилтэд мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө, дэмжлэг үзүүлж, хяналт тавьж ажиллана.
  - 5.3.5. Үйлдвэрлэл дээрх сургалт зохион байгуулж байгаа аж ахуйн нэгжид 10.0 сая хүртэл төгрөгийн сургалтын зардлыг үр дүнгийн гүйцэтгэлд суурилан нөхөн олгоно. Сургалтын үйл ажиллагаанд зарцуулагдах ажлын байр, цахилгаан, багаж, тоног төхөөрөмж зэрэг материаллаг болон материаллаг бус зардлыг аж ахуйн нэгж өөрөө хариуцна.
  - 5.3.6. Үйлдвэрлэл дээрх сургалтын онолын хичээлийг аж ахуйн нэгж нь мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагатай, эсхүл эрх бүхий мэргэжлийн сургалтын байгууллагатай хамтран зохион байгуулах бөгөөд дадлагын хичээлийг онолын багшийн эсхүл үйлдвэрлэлийн дадлагажуулагч багшийн арга зүйн удирдлагын дор өөрийн үйлдвэрлэл дээр зохион байгуулна.
  - 5.3.7. Үйлдвэрлэл дээрх сургалтын онол, дадлагын хичээлийн харьцаа 20/80, сургалтын хугацааг хувь хүний эрэлт, ажил олгогчийн хэрэгцээ, хөдөлмөр эрхлэлтийн ур чадвар олгох чадамжийн нэгжийн хөтөлбөрт үндэслэн уян хатан тогтоож болох бөгөөд 5 хоногийн сургалт нь 36-гаас доошгүй цагийн хөтөлбөртэй, сургалтын нийт үргэлжлэх хугацаа нь 3-6 долоо хоног байна.
  - 5.3.8. Ажлын шинэ байр олноор бий болгох үйлдвэрлэл, бүтээн байгуулалтад шаардлагатай байгаа мэргэжилтэй ажилтны захиалга, эрэлтийг үндэслэн мэргэжлийн ур чадвар эзэмшүүлэх, дадлагажуулан

⁴“Хөдөлмөр эрхлэлтийн сургалт” гэж ажилд зуучлагдах, хувиараа болон нөхөрлөл, хоршооны хэлбэрээр аж ахуй эрхлэхэд шаардагдах мэргэжлийн зохих ур чадвар, чадамж эзэмшүүлэх, хөгжүүлэх арга хэмжээг ойлгоно.

⁵Үйлдвэрлэл дээрх сургалтын нэг суралцагчид ногдох зардлын жишиг хэмжээ

ажиллуулах арга хэмжээг Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар нэгтгэн зохион байгуулж, холбогдох зардлыг батлагдсан жишиг, хэмжээнээс хэтрүүлэхгүйгээр санхүүжүүлж болно.

5.4. *Мэргэжлийн⁶ болон давтан сургалт⁷ зохион байгуулах*

- 5.4.1. Хөдөлмөрийн зах зээл, ажил олгогчдын эрэлт, ажлын байр, ур чадварын судалгаа, ажилгүй иргэдийн хэрэгцээнд нийцүүлэн мэргэжлийн болон давтан сургалтыг зохион байгуулна.
- 5.4.2. Мэргэжлийн болон давтан сургалтыг Улаанбаатар хот⁸-д Нийслэлийн хөдөлмөр эрхлэлтийн газар, орон нутаг⁹-т Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс нь мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагууд болон эрх бүхий мэргэжлийн сургалтын байгууллагуудтай гэрээ байгуулж, зохион байгуулах зохих журмын дагуу санхүүжилт¹⁰ийг олгоно.
- 5.4.3. Мэргэжлийн болон давтан сургалтыг Улаанбаатар хотод эрхийн бичгээр болон эрх бүхий мэргэжлийн сургалтын байгууллагаар хөдөлмөр эрхлэлтийн сургалт зохион байгуулах удирдамж¹¹-ийн дагуу хэрэгжүүлнэ.
- 5.4.4. Эрхийн бичгийн сургалтад орон нутгийн иргэн хамрагдаж болох бөгөөд энэ тохиолдолд өөрийн харьяа аймаг, дүүргийн Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэст хүсэлт тавьж, тодорхойлолт гаргуулна. Сургалтын үйл ажиллагаанаас бусад зардлыг иргэн өөрөө хариуцна.
- 5.4.5. Мэргэжлийн болон давтан сургалтын онол, дадлагын хичээлийн харьцаа 30/70, 5 хоногийн сургалт нь 36-гаас доошгүй цагийн хөтөлбөртэй байна.
- 5.4.6. Мэргэжлийн болон давтан сургалтыг чадамжид суурилсан сургалтын хөтөлбөрөөр зохион байгуулах бөгөөд үргэлжлэх хугацаа нь сонгосон хөтөлбөрөөс хамааран 1-6 долоо хоног байх бөгөөд хамрагдах иргэдийн 40 хүртэл хувь нь ажилгүйдэлд өртөж болзошгүй иргэн байна.
- 5.4.7. Ажилгүйдлийн даатгалын сангаас тэтгэмж авч байгаа иргэний хэрэгцээнд үндэслэн мэргэжлийн сургалтад тодорхой чиглэл¹²ийн дагуу хамруулж, холбогдох зардлыг тухайн сангаас батлагдсан жишиг¹³ээс хэтрүүлэхгүй санхүүжүүлж болно.
- 5.4.8. Хөдөлмөр эрхлэлтийн сургалтад хамрагдсан иргэнд “Мэргэжлийн сургалтаар чадамж, мэргэжил эзэмшсэн төгсөгч, иргэдийн мэргэшлийн түвшинг үнэлэх, баталгаажуулах журам”-ын дагуу ур чадварын шалгалтыг Мэргэжлийн боловсрол, сургалтын үнэлгээний төв зохион байгуулж, Чадамжийн гэрчилгээ олгох ба иргэн өөрөө хүсвэл мэргэжлийн зэрэг олгох шалгалтад хамруулж болно.

⁶ “Мэргэжлийн сургалт” гэж мэргэжилгүй иргэнд шаардлагатай багаж хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж, технологи ашиглан мэргэжлийн ажил, ажилбар гүйцэтгэх ур чадвар эзэмшүүлж, чадамжийн гэрчилгээ олгохыг ойлгоно.

⁷ “Давтан сургалт” гэж ажилгүйдэлд өртөж болзошгүй иргэнд мэргэжлийн шинэ ур чадвар, чадамж эзэмшүүлж, чадамжийн гэрчилгээ олгохыг ойлгоно.

⁸ Төвийн 6 дүүрэгт хамаарна.

⁹ 21 аймаг болон алслагдсан 3 дүүрэгт хамаарна.

¹⁰ Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын тушаалаар баталсан “Мэргэжлийн болон давтан, явуулын сургалтын нэг суралцагчид ногдох зардлын жишиг хэмжээ”-нээс хэтрүүлэхгүй байна.

¹¹ “Эрхийн бичгээр болон магадлан итгэмжлэгдсэн байгууллагаар хөдөлмөр эрхлэлтийн сургалт зохион байгуулах удирдамж”-ийг Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар баталж, мөрдүүлнэ.

¹² Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд сургалтын чиглэлийг батална.

¹³ Ажилгүйдлийн даатгалын сангаас сургалтад хамрагдах нэг даатгуулагчид олгох зардлын дээд хэмжээг баримтална.

Зургаа. Хөтөлбөрийн шалгуур үзүүлэлт, хүрэх үр дүн

- 6.1. Хөтөлбөрийн шалгуур үзүүлэлт
  - 6.1.1. Хөдөлмөрт бэлтгэх үйлчилгээнд хамрагдсан хүний тоо, зарцуулсан хөрөнгө;
  - 6.1.2. Үйлдвэрлэл дээрх сургалтад хамрагдсан ажилгүй иргэн, ажилгүйдэлд өртөж болзошгүй хүний тоо, мэргэжлийн чиглэлээр;
  - 6.1.3. Үйлдвэрлэл дээрх сургалтад хамрагдаж ажлын байртай болсон иргэний тоо, бүлэг, төрлөөр;
  - 6.1.4. Мэргэжлийн болон давтан сургалтад хамрагдсан ажилгүй иргэн, ажилгүйдэлд өртөж болзошгүй хүний тоо;
  - 6.1.5. Мэргэжлийн болон давтан сургалтад хамрагдаж ажлын байртай болсон ажилгүй, ажилгүйдэлд өртөж болзошгүй иргэний тоо, хугацаагаар;
  - 6.1.6. "Чадамжийн гэрчилгээ" авсан хөдөлмөр эрхлэлтийн ур чадвартай болсон хүний тоо.

- 6.2. Хөтөлбөрийн хүрэх үр дүн
  - 6.2.1. Хөдөлмөрт бэлтгэх үйлчилгээний үр дүн сайжирсан байна;
  - 6.2.2. Хөдөлмөр эрхлэлтийн сургалтыг үр дүнтэй зохион байгуулсан байна;
  - 6.2.3. Үйлдвэрлэл дээрх сургалтад хамрагдсан иргэд ажлын байраар хангагдсан байна;
  - 6.2.4. Хөтөлбөрт хамрагдсан иргэдийн хөдөлмөрийн зах зээлд өрсөлдөх чадвар дээшилсэн, ажилгүй байх хугацаа богиноссон байна.

-----oOo-----

АЖЛЫН БАЙРЫГ ДЭМЖИХ ХӨТӨЛБӨР

Нэг. Зорилго

Хувиараа болон нөхөрлөл, хоршооны хэлбэрээр аж ахуй, бичил бизнес эрхлэн үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчийг санхүүгийн болон бусад дэмжлэг, арга хэмжээнд хамруулж, байнгын ажлын байр бий болгох, ажил олгогчид урамшуулал олгох, ажлын байрыг хадгалах, ажил хайгч, оюутан, мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагад суралцагчийг түр ажлын байраар хангаж, орлого нэмэгдүүлэхэд хөтөлбөрийн зорилго оршино.

Хоёр. Хамрах хүрээ

- 2.1. Аж ахуй, бичил бизнес болон нөхөрлөл, хоршооны хэлбэрээр үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхэлж буй иргэн;
- 2.2. Ажил олоход хүндрэлтэй иргэнийг ажлын байраар хангаж буй ажил олгогч;
- 2.3. Ажилгүй иргэн, орон нутгийн иргэдийн бүлэг, нутгийн захиргааны байгууллага, аж ахуйн нэгж;
- 2.4. Ажил хайгч иргэд, их, дээд сургууль, мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын оюутан, суралцагч;
- 2.5. Аж ахуй, бичил бизнес болон нөхөрлөл, хоршооны хэлбэрээр хүнсний ногоо тариалах хүсэлт гаргасан иргэн, иргэдийн бүлэг.

Гурав. Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

- 3.1. Хөтөлбөрийн хүрээнд дараах арга хэмжээг зохион байгуулна. Үүнд:
  - 3.1.1. Эргэн төлөгдөх санхүүгийн дэмжлэг олгох;
  - 3.1.2. Аж ахуй эрхлэлтийн сургалт;
  - 3.1.3. Борлуулалтын болон ажлын байрны түрээсийн дэмжлэг үзүүлэх;
  - 3.1.4. Ажил олгогчид дэмжлэг олгох;
  - 3.1.5. Нийтийг хамарсан ажил зохион байгуулж, түр ажлын байраар хангах;
  - 3.1.6. Ажил хайгч иргэд, оюутан, суралцагчдыг цагийн ажилд зуучилж орлого нэмэгдүүлэх;
  - 3.1.7. Бүлгийн зохион байгуулалттайгаар хүнсний ногоо тариалах арга хэмжээг зохион байгуулж орлогын дэмжлэг үзүүлэх.

Дөрөв. Эргэн төлөгдөх санхүүгийн дэмжлэг олгох арга хэмжээг зохион байгуулах

- 4.1. Эргэн төлөгдөх санхүүгийн дэмжлэгийг олон нийтэд зарлан мэдээлэх, төсөл өгч хүсэлт гаргасан иргэдийг бүртгэн ажил, мэргэжлийн чиг баримжаа олгох, зөвлөгөө өгөх үйлчилгээ үзүүлж, төсөл боловсруулах болон аж ахуй эрхлэлтийн сургалтад хамруулсаны дараа төслүүдийг шалгаруулах, төслүүдэд борлуулалтын болон ажлын байрны дэмжлэг үзүүлэх, төслийн үр дүнд хяналт-шинжилгээ хийх гэсэн үе шаттайгаар зохион байгуулна.

- 4.2. Төсөл шалгаруулах үе шат бүрийг ил тод, нээлттэй зарчмаар зохион байгуулах ба 3 долоо хоногоос доошгүй хугацааны өмнөөс тухайн нутаг дэвсгэрийн иргэд, олон нийтэд зар мэдээлэл, сурталчилгаа хийнэ.
- 4.3. Аж ахуй, бичил бизнес, үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэх хүсэлтэй 35 ба түүнээс дээш насны хөдөлмөрийн насны иргэний төсөлд хэрэгжих үндэслэлийг харгалзан шалгаруулж, 3.0 хүртэл сая төгрөгийн эргэн төлөгдөх санхүүгийн дэмжлэгийг нэг удаа олгоно.
- 4.4. Гадаадад ажиллаж, амьдарч байгаад ирсэн иргэн¹⁴ өөрийн эзэмшсэн мэргэжил, ур чадварын дагуу гарааны бизнес эрхлэх хүсэлт гаргасан бол төслийн хэрэгжих үндэслэлийг үнэлэн шалгаруулж, 5.0 хүртэл сая төгрөгийн дэмжлэгийг эргэн төлөгдөх нөхцөлтэйгөөр нэг удаа олгоно.
- 4.5. Санхүүгийн дэмжлэг нь 24 сарын дотор 100 хувь эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй байх бөгөөд эргэн төлөлтийн хуваарийг иргэний саналыг үндэслэн тогтооно.
- 4.6. Хүсэлт ирүүлсэн иргэн нь хийхээр төлөвлөсөн үйлдвэрлэл, үйлчилгээний чиглэлээр мэргэжлийн ур чадвар эзэмшсэн байх нь төслийн шалгаруулалтад давуу тал болно.
- 4.7. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс нь жил бүрийн 4, 9 дүгээр сард төслийн сонгон шалгаруулалтыг зохион байгуулах¹⁵ ба шалгарсан төслийг хэрэгжүүлэх гэрээ байгуулж, санхүүгийн дэмжлэгийг олгон хэрэгжилтэд арга зүйн дэмжлэг үзүүлж ажиллана.

Тав. Аж ахуй эрхлэлтийн сургалт зохион байгуулах

- 5.1. Аж ахуй, бичил бизнес эрхлэгч иргэн болон жижиг зээл, эргэн төлөгдөх санхүүгийн дэмжлэгт хамрагдахаар төсөл өгсөн, төсөл нь шалгарсан иргэнийг хүсэлтэд нь үндэслэн аж ахуй эрхлэлтийн сургалтад¹⁶ хамруулна.
- 5.2. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс нь аж ахуй эрхлэлтийн сургалтаар мэргэшсэн сургагч багшийн эрх бүхий ажилтантай бол тухайн ажилтан сургалтыг зохион байгуулж болно.
- 5.3. Аж ахуй эрхлэлтийн сургалт, зөвлөгөө өгөх, үйлдвэрлэлийн байр түрээслүүлэх арга хэмжээг Улаанбаатар хотод Нийслэлийн хөдөлмөр эрхлэлтийн газар, орон нутагт Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар нь эрх бүхий байгууллагуудтай¹⁷ гэрээний үндсэн дээр хэрэгжүүлж болно.
- 5.4. Иргэн нь бизнес эхлэх, хөгжүүлэх, аж ахуй эрхлэх төлөвлөгөө, төсөл боловсруулах, бизнесийн санааг хөгжүүлж гарааны бизнесийг хөгжүүлэх, хоршоо, нөхөрлөл, бүлэг байгуулж үйл ажиллагаа эрхлэх, борлуулалтын сүлжээ, маркетингийн болон санхүү, нягтлан бодох бүртгэлийн чиглэлээрх сургалтын хөтөлбөрөөс сонгон аж ахуй эрхлэлтийн сургалтад хамрагдана.
- 5.5. Аж ахуй эрхлэлтийн сургалтын үргэлжлэх хугацаа ажлын 3 болон 5 хоног байх бөгөөд 3 хоногийн сургалт нь 21-ээс, 5 хоногийн сургалт нь 36-гаас доошгүй цагийн хөтөлбөртэй байна.
- 5.6. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс нь хөтөлбөрт хамрагдсан иргэдийн үйл ажиллагааг дэмжих, хэрэгжилтийн явцад мэргэжил, арга зүйн дэмжлэг үзүүлж ажиллах ба хяналт тавих, хэрэгжүүлж буй арга хэмжээг сайжруулах зорилгоор иргэд, мэргэжлийн холбоод, иргэний нийгмийн

¹⁴ Гадаадаас сүүлийн 2 жилийн дотор ирсэн иргэнийг хүсэлтэд үндэслэн хамруулна.

¹⁵ Сум, хорооны иргэдийн төслийг Амьжиргааг дэмжих зөвлөлийн саналыг үндэслэн шалгаруулж, шийдвэрлэж болно.

¹⁶ Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын тушаалаар баталсан "Аж ахуй эрхлэлтийн сургалтын зардлын дээд хэмжээ"-г мөрдөнө.

¹⁷ Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар нь бизнес инкубатор төв, мэргэшсэн сургалтын байгууллагуудын жагсаалт гаргана.

байгууллагууд, ажил олгогчдын оролцоотой туршлага солилцох уулзалт, хэлэлцүүлгийг жилд 2 удаа зохион байгуулна.

Зургаа. Борлуулалтын болон ажлын байрны түрээсийн төлбөрийн дэмжлэг үзүүлэх арга хэмжээг зохион байгуулах

- 6.1. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас олгосон эргэн төлөгдөх санхүүгийн болон бусад дэмжлэг, жижиг зээл авсан иргэний бараа, бүтээгдэхүүнийг борлуулахад дэмжлэг үзүүлэх, ажлын байрны түрээсийн төлбөрийн хөнгөлөлт үзүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 6.2. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс нь иргэний үйлдвэрлэсэн бараа, бүтээгдэхүүнийг борлуулах цэгийг ажиллуулна¹⁸.
- 6.3. Үйлдвэрлэл, үйлчилгээний зориулалтаар 12 болон түүнээс дээш сарын хугацаагаар байнгын ажлын байр түрээслэн үйл ажиллагаа явуулж байгаа, ХЭДС-ийн жижиг зээл, эргэн төлөгдөх санхүүгийн дэмжлэгт хамрагдсан хувиараа аж ахуй, бичил бизнес эрхлэгч, нөхөрлөл, хоршоодод түрээсийн гэрээ, холбогдох баримт бичиг, нөхцөл байдлыг газар дээр нь үнэлсэн үнэлгээнд үндэслэн ажлын байрны түрээсийн төлбөрийн хөнгөлөлтийг¹⁹ төлбөр төлсөн баримтаар нөхөн олгоно.
- 6.4. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс нь иргэдийн үйлдвэрлэсэн бараа, бүтээгдэхүүнийг зарж борлуулахад чиглэсэн үзэсгэлэн, яармагийг зохион байгуулна.
- 6.5. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар нь үндэсний бүтээгдэхүүнийг гадаад орнуудад гаргаж, борлуулалт хийдэг байгууллагуудаар дамжуулан хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрүүдэд хамрагдсан иргэдийн үйлдвэрлэсэн бараа, бүтээгдэхүүнийг гадаад орнуудад борлуулахад дэмжлэг үзүүлнэ.
- 6.6. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газрын www.hudulmur-halamj.mn цахим хуудсанд санхүүгийн дэмжлэг авсан иргэдийн бараа, бүтээгдэхүүнийг сурталчлах тусгайлсан цэс ажиллуулж, борлуулалтад дэмжлэг үзүүлж, тус цэсийн үйл ажиллагаанд хяналт тавьж, хэвийн үйл ажиллагааг хангаж ажиллана.
- 6.7. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс нь тусгайлсан цэсэнд хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрт хамрагдан санхүүгийн дэмжлэг авсан иргэдийн бараа, бүтээгдэхүүний мэдээллийг сар бүр шинэчлэн оруулна.
- 6.8. Ажлын байрны түрээсийн төлбөрийн хөнгөлөлтөд хамрагдсан иргэн болон тухайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагааг 36 сарын хугацаанд энэхүү хөнгөлөлтөд дахин хамруулахгүй.

Долоо. Ажил олгогчийг дэмжих арга хэмжээг зохион байгуулах

- 7.1. “Ажил олгогчийг дэмжих арга хэмжээ” гэж ажил олгогчоос ажил олоход хүндрэлтэй иргэнийг авч ажиллуулахтай холбоотой гарсан зардлын тодорхой хэсгийг нөхөн төлөх, тухайн иргэнийг ажлын байранд нь тогтвортой ажиллуулахыг урамшуулах зорилго бүхий үйл ажиллагааг ойлгоно.
- 7.2. “Ажил олгогч” нь улсын бүртгэлийн болон татвар, нийгмийн даатгал, хөдөлмөр эрхлэлтийн бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн санд бүртгэлтэй, нэг буюу

¹⁸ Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын тушаалаар баталсан “Борлуулалтын цэг ажиллуулахад зарцуулах нэг сарын зардлын дээд хэмжээ”-нээс хэтрүүлэхгүй байна.

¹⁹ Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын тушаалаар баталсан “Түрээсийн төлбөрийн хөнгөлөлт үзүүлэх нэг сарын зардлын дээд хэмжээ”-нээс хэтрүүлэхгүй байна.

түүнээс дээш ажилтныг хөдөлмөрийн гэрээний үндсэн дээр авч байнга ажиллуулж буй аж ахуйн нэгж, байгууллагын эзэн, нөхөрлөл, хоршооны удирдлага²⁰ байна.

- 7.3. Хөдөлмөр эрхлэлтийн байгууллагад бүртгүүлэн, ажил идэвхтэй хайж байгаа боловч 6 сараас дээш хугацаагаар ажил олж чадахгүй байгаа иргэнийг ажилд авч, 12 сараас доошгүй хугацаагаар байнгын ажлын байраар хангасан ажил олгогчид хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 12 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний урамшууллыг бий болгосон байнгын ажлын байраар тооцож, ажил олгогчид нэг удаа олгоно.
- 7.4. Хөдөлмөрийн насанд хүрээд асрамжийн газраас гарсан болон хорих ангиас суллагдсан иргэнийг ажилд авч, 12 сараас дээш хугацаагаар үргэлжлүүлэн байнгын ажлын байраар хангасан бол нэг жилийн цалин хөлстэй тэнцэх хэмжээний²¹ санхүүгийн дэмжлэгийг бий болгосон байнгын ажлын байраар тооцож, ажил олгогчид нэг удаа олгоно.
- 7.5. Ажил олгогч энэхүү хөтөлбөрийн 7.3, 7.4-т заасан иргэнийг ажлын байраар хангах тухайгаа Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэст мэдэгдэн гэрээ байгуулна.
- 7.6. Ажил олгогч нь ажлын байраар хангасан иргэнийг нийгмийн даатгалд хамруулж, цалин, хөлсийг олгон, баримт бүрдүүлнэ.

Найм. Нийтийг хамарсан ажил зохион байгуулж, түр ажлын байраар хангах арга хэмжээ

- 8.1. Нийтийг хамарсан ажлыг зохион байгуулах төслийн хүрээнд байгалийн гамшиг, гэнэтийн болон давагдашгүй хүчний шинжтэй бусад нөхцөл байдлын улмаас үүссэн хор уршгийг арилгах, нөхөн сэргээх, нийтийн эзэмшлийн гудамж, зам, талбайд бүтээн байгуулалт хийх, сайжруулах, тохижилт хийх, хог хаягдалгүй байлгах, байгаль орчныг хамгаалах, ой цэвэрлэх, мод тарих, голын ай сав, үер усны даланг цэвэрлэх, усны нөөц сан байгуулах, засварлах зэрэг үйл ажиллагааг гүйцэтгэж болно.
- 8.2. Орон нутгийн захиргааны байгууллага, аж ахуйн нэгж, төрийн бус байгууллага нь орон нутгийн ажилгүй иргэдийг түр ажлын байраар хангах төсөл, төлөвлөгөөг боловсруулж, Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэст ирүүлнэ.
- 8.3. Ирүүлсэн төслийг хүлээн авч, бий болгох түр ажлын байрны тоо, гүйцэтгэх ажлын зардал, санхүүгийн тооцоо зэргийг хянан үзээд дэмжигдсэн төсөл, төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх нутгийн захиргааны байгууллага, аж ахуйн нэгжтэй хамтран ажиллах шийдвэр гаргаж, гэрээ байгуулна.
- 8.4. Нийтийг хамарсан ажилд хамрагдах иргэдийг сард ажлын 10 хүртэл хоногоор, өдөрт 8 хүртэл цагаар ажиллуулах ба ажилласан иргэдийн цалин хөлс, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн зардлыг²² ажилласан цагаар тооцож өдрөөр болон ажил хийгдэж дууссаны дараа олгоно.
- 8.5. Нийтийг хамарсан ажилд хамрагдсан иргэдийн ажлын хөлс, зардлыг аймаг, нийслэл, дүүргийн газар, хэлтэс тухайн иргэний банкин дахь нэрийн дансанд шилжүүлнэ.

²⁰Энэхүү арга хэмжээнд Хараагүй хүмүүсийн хөдөлмөр, сургалтын үйлдвэр болон төсвөөс санхүүжилт авдаггүй төрийн өмчит үйлдвэрийн газраас бусад төсвийн байгууллага, төрийн бус байгууллага, нөхөрлөл, хоршооны гишүүд хамаарахгүй.

²¹Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын тушаалаар баталсан "Дээд хэмжээгээр тооцох нэг сарын цалингийн хэмжээ"-нээс хэтрүүлэхгүй байна.

²² Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын баталсан "Нийтийг хамарсан ажлын хөлс, зардлын хэмжээ"-ний дагуу олгоно.

- 8.6. Нийтийг хамарсан ажлыг гэрээлэн гүйцэтгэх нутгийн захиргааны байгууллага, аж ахуйн нэгж нь хууль тогтоомжийн хүрээнд хүлээсэн үүрэгт ажил²³-ыг нийтийг хамарсан ажлаар гүйцэтгүүлэхийг хориглоно.
- 8.7. Орон нутгийн төрийн захиргааны байгууллагын эрэлт, хэрэгцээг судалж нийтийн ашгийн төлөө ажил зохион байгуулахад дэмжлэг үзүүлэх талаарх мэдээллийг ажил олгогч, олон нийтэд болон иргэнд өгч оролцох боломжийн талаар танилцуулна.
- 8.8. Арга хэмжээний хүрээнд талуудын хамтран ажиллах гэрээний загвар, тайлангийн маягыг Хөдөлмөр, халамжийн ерөнхий газрын дарга баталж мөрдүүлнэ.
- 8.9. Нийтийг хамарсан ажил зохион байгуулах арга хэмжээнд хамрагдсан иргэдэд олгосон цалин хөлснөөс Нийгмийн даатгалын шимтгэлийг тооцож авахгүй²⁴.

Ес. Ажил хайгч иргэн, оюутан, суралцагчдыг цагийн ажилд зуучилж орлого нэмэгдүүлэх арга хэмжээ

- 9.1. Ажил хайгч иргэд, их, дээд сургуулийн оюутан, мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын өдрийн ангид суралцагчийг орлого олоход дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор цагийн ажилд зуучилна.
- 9.2. Улаанбаатар хотод Нийслэлийн хөдөлмөр эрхлэлтийн газар их, дээд сургууль, мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын дэргэдэх "Оюутны хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих төв"-үүдээр дамжуулан, аймагт Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар ажил хайгч иргэд, оюутан, суралцагчдыг цагийн ажилд зуучлах арга хэмжээг зохион байгуулна.
- 9.3. Цагийн ажлын цалин хөлс, хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагааны зардлыг ажил олгогч хариуцах бөгөөд хөдөлмөрийн хэвийн нөхцөлийг хангаж аюулгүй ажиллагааны заавар зөвлөмж өгч ажиллана.
- 9.4. Нийслэлийн хөдөлмөр эрхлэлтийн газар, Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар нь цагийн ажлын зуучлалд зориулсан бүртгэл, зуучлалын мэдээллийн сан бий болгон хөгжүүлэх, хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагааны анхан шатны зааварчилгаа өгөх, цагийн ажилд зуучлах хөдөлмөрийн яармаг, өдөрлөг, явуулын, хөдөлмөрийн бирж ажиллуулж, батлагдсан зардлын жишгийн дагуу санхүүжүүлнэ.
- 9.5. Оюутнуудад цагийн ажлын үргэлжлэх хугацаа нь өдөрт 4 цагаас, долоо хоногт 20 цагаас илүүгүй байна. Хичээлийн жилийн завсарлага буюу зуны амралтын хугацаанд энэхүү хязгаарлалт хамаарахгүй.

Арав. Бүлгийн зохион байгуулалттайгаар хүнсний ногоо тариалах арга хэмжээг зохион байгуулж орлогын дэмжлэг үзүүлэх

- 10.1. Иргэдийг бүлгийн зохион байгуулалттайгаар хүнсний ногоо тариалах арга хэмжээнд хамруулан сургаж, орлогоор дэмжинэ.
- 10.2. Хүнсний ногоо тариалах арга хэмжээг Улаанбаатар хотын төвийн 6 дүүргийн хэмжээнд Нийслэлийн хөдөлмөр эрхлэлтийн газар, аймгууд болон Улаанбаатар хотын алслагдсан 3 дүүргийн хэмжээнд Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс зохион байгуулах ба хүнсний ногоо тариалах арга

²³ Тухайлбал, Нийслэлийн Засаг даргын Санхүү, эдийн засгийн асуудал хариуцсан орлогчийн 2013 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдрийн А/1125 дугаар захирамжийн 2 дугаар зүйл, заалт болон түүнтэй адилтгах хууль тогтоомж, орон нутгийн шийдвэрийн дагуу хүлээсэн үүрэгт ажлыг болон бусад хууль тогтоомжоор хүлээлгэсэн үүрэгт ажлыг ойлгоно.

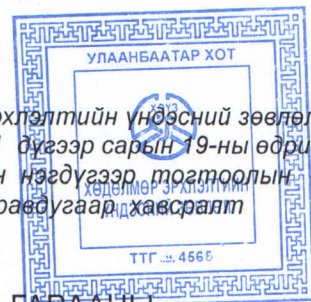
²⁴ Засгийн газрын 2015 оны 380 дугаар тогтоол, Монгол Улсын Дээд шүүхийн 2008 оны 47 дугаар тогтоолын 1.8 дахь заалтыг баримтлан ажиллана.

- хэмжээг зохион байгуулахад шаардагдах газрын асуудлыг шийдвэрлэсэн байна.
- 10.3. Арга хэмжээнд хамрагдах хүсэлтэй иргэдэд зохих мэдээллийг нийтэд мэдээлэн, шалгаруулж, тодорхой төлөвлөгөөний дагуу хүнсний ногоо тариалах арга барилд сурган иргэдийг бүлгийн зохион байгуулалттайгаар ажиллуулна.
- 10.4. Арга хэмжээний хүрээнд иргэдийн хураасан ургацыг хамрагдсан иргэдэд олгох бөгөөд зарж, борлуулахад чиглэсэн нэгдсэн арга зохион байгуулж болно.

Арван нэг. Шалгуур үзүүлэлт, хүрэх үр дүн

- 11.1. Хөтөлбөрийн шалгуур үзүүлэлт
- 11.1.1. Эргэн төлөгдөх санхүүгийн дэмжлэг авсан хүний тоо, зарцуулсан болон эргэн төлөгдсөн хөрөнгийн хэмжээ;
- 11.1.2. Бий болсон байнгын ажлын байрны тоо;
- 11.1.3. Аж ахуй эрхлэлтийн сургалтад хамрагдсан иргэний тоо;
- 11.1.4. Бараа, бүтээгдэхүүн борлуулах цэг болон хамрагдсан иргэн, нөхөрлөл, хоршооны тоо;
- 11.1.5. Дотоод, гадаадын үзэсгэлэн яармагт оролцсон иргэн, нөхөрлөл, хоршооны тоо;
- 11.1.6. Ажлын байрны түрээсийн хөнгөлөлтөд хамрагдсан иргэн, нөхөрлөл, хоршооны тоо;
- 11.1.7. Нийтийг хамарсан ажлын төрөл, чиглэл тус бүрт хамрагдсан хүний тоо;
- 11.1.8. Цагийн ажилд зуучлагдсан хүний тоо, хүйсээр, мэргэжлийн төрлөөр, бүртгэлд хамрагдсан оюутан, ажил хайгчийн тоо;
- 11.1.9. Бүлгийн зохион байгуулалттайгаар хүнсний ногоо тариалах арга хэмжээнд хамрагдсан иргэний тоо.
- 11.2. Хөтөлбөрийн хүрэх үр дүн
- 11.2.1. Эргэн төлөгдөх санхүүгийн дэмжлэгт хамрагдаж ажлын байр бий болсон байна;
- 11.2.2. Борлуулалтын болон ажлын байрны түрээсийн төлбөрийн дэмжлэгт хамрагдан үйл ажиллагаа тогтворжсон байна;
- 11.2.3. Ажил олоход хүндрэлтэй иргэд байнгын ажлын байраар хангагдаж, орлого нь нэмэгдсэн байна;
- 11.2.4. Иргэд түр ажлын байраар хангагдаж, орлого нэмэгдсэн байна.

-----oOo-----

ЗАЛУУЧУУДЫН ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ, ГАРААНЫ БИЗНЕСИЙГ ДЭМЖИХ ХӨТӨЛБӨР

Нэг. Зорилго

Залуучууд болон мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын төгсөгчдийг аж ахуй, бизнес эрхлэх ур чадвар, шинэлэг санаанд тулгуурлан гарааны болон санхүүгийн дэмжлэг олгох, бизнесээ тогтвортой эрхлэхийг дэмжих арга хэмжээнд хамруулж байнгын ажлын байртай болгох замаар тэдний хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжихэд хөтөлбөрийн зорилго оршино.

Хоёр. Хамрах хүрээ

- 2.1. Хөтөлбөрт залуучууд, мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын төгсөгчид хэрэгжүүлэх арга хэмжээний шаардлагын дагуу хамрагдана.

Гурав. Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

- 3.1. Хөтөлбөрийн хүрээнд дараах арга хэмжээг зохион байгуулна. Үүнд:
  - 3.1.1. Гарааны бизнесийг дэмжих;
  - 3.1.2. Эргэн төлөгдөх санхүүгийн дэмжлэг олгох;
  - 3.1.3. Борлуулалтын болон үйлдвэрлэлийн ажлын байрны түрээсийн хөнгөлөлт олгох.

Дөрөв. Гарааны бизнесийг дэмжих арга хэмжээг зохион байгуулах

- 4.1. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс нь гарааны бизнесийг дэмжих арга хэмжээг дараах үе шаттайгаар жилд 1-2 удаа зохион байгуулна. Үүнд:
  - 4.1.1. Залуучуудын гарааны бизнесийг дэмжих ажлын хэсгийг²⁵ аймаг, нийслэл, дүүргийн Хөдөлмөр эрхлэлтийн зөвлөл, Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс, холбогдох төрийн бус байгууллагын төлөөллийг оролцуулан байгуулж ажиллуулна.
  - 4.1.2. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс болон сум, хорооны хөдөлмөрийн асуудал хариуцсан мэргэжилтэн нь гарааны бизнес эхлүүлэх хүсэлтэй залуусыг²⁶ бүртгэж, бүлэг байгуулна.
  - 4.1.3. Уг бүлгийн гишүүдэд гарааны бизнесийн таатай орчин бүрдүүлэх талаар сургалт, дараагийн шатанд аж ахуй эрхлэлт, бизнес загвар боловсруулах сэтгэлгээний сургалт²⁷ зохион байгуулна.
  - 4.1.4. Гарааны бизнес санааг баяжуулах, өрсөлдүүлэх, багаар ажиллаж ирээдүйтэй санааг бизнесийн зөвлөх (ментор)-ийн туслалцаатайгаар хөгжүүлэх, шилдэг гарааны бизнесийг сонгон шалгаруулах 72 цагийн

²⁵ Ажлын хэсгийн ажиллах нийтлэг удирдамжийг Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар батална.

²⁶ 15-34 насны залуучууд байна.

²⁷ Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын баталсан "Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих арга хэмжээний зардлын жишиг хэмжээ"-нээс хэтрүүлэхгүй.

арга хэмжээг Ажлын хэсэг, сум, хорооны гарааны бизнесийг дэмжих бүлгийн гишүүд бизнесийн зөвлөхүүдтэй хамтран зохион байгуулна.

- 4.1.5. Шалгарсан багуудын үйл ажиллагаа тогтворжиж, бизнесийн ашгаа хүртэж эхэлтэл /3 сар орчим/ бизнесийн зөвлөх /ментор/-үүдтэй хамтарч, гэрээний үндсэн дээр зохион байгуулна.
  - 4.1.6. Залуучуудад аж ахуй эрхлэлт, загвар бүтээх сэтгэлгээний сургалт, гарааны бизнес санааг баяжуулах, өрсөлдүүлэх зөвлөгөөг бүлгүүдийн хэрэгцээ, хүсэлтэд үндэслэн мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын дэргэдэх бизнес инкубатор төв, эсвэл мэргэшсэн, эрх бүхий байгууллага²⁸ын туслалцаатайгаар зохион байгуулж, холбогдох зардлыг санхүүжүүлж²⁹ болно. Шалгарсан төслүүдэд 10,0 сая төгрөгийн эргэн төлөгдөх нөхцөлтэйгээр гарааны дэмжлэгийг 36 сарын хугацаатайгаар олгоно.
  - 4.1.7. Шалгарсан багуудтай Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс гарааны дэмжлэг олгох тухай гэрээ байгуулж, хамтран ажиллах ба төсөл хэрэгжүүлэх эхний жилд гарааны дэмжлэгийн эргэн төлөлт хийхгүй байж болох ба эргэн төлөлт³⁰ийн хуваарийг бүлгийн саналд үндэслэн тогтооно.
  - 4.1.8. Эргэн төлөгдөх санхүүгийн дэмжлэгийг гарааны бизнес эрхлэх хүний цалин хөлсөнд болон шаардагдах тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгсэл, эргэлтийн хөрөнгө гэх мэт гэрээнд заасан зориулалтаар зарцуулна.
- 4.2. Аймаг, нийслэл, дүүргийн Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс нь гарааны бизнесийг дэмжих арга хэмжээг зохих дарааллын дагуу мэргэжлийн төрийн бус байгууллагатай гэрээний үндсэн дээр хамтран зохион байгуулна.
  - 4.3. Залуучуудын гарааны бизнесийг дэмжих арга хэмжээг зохион байгуулах үйл ажиллагааны зардлыг шалгаруулалтын үе болон бизнесийн зөвлөх /ментор/ ажиллуулах зардалд зарцуулах ба зөвлөх нь ижил төрлийн үйл ажиллагаа явуулдаг, бизнесийн үйл ажиллагаа нь тогтворжсон ажил олгогч байж болно.

Тав. Мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын төгсөгч болон төгсөгчдийн бүлэгт санхүүгийн дэмжлэг олгох

- 5.1. Мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагыг төгсөгч³¹-ийг хувиараа болон бүлгээр хөдөлмөр эрхэлж, ажлын байр бий болгох зорилгоор тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгсэл худалдан авахад нь зориулж, нэг төгсөгчид 3 сая төгрөг, бүлэгт 10 хүртэл сая төгрөгийн санхүүгийн дэмжлэгийг олгоно. Төгсөгчид бүлэг болсон тохиолдолд 5-аас ихгүй гишүүнтэй байна.
- 5.2. Мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын төгсөгч болон төгсөгчдийн бүлэг нь бизнес, аж ахуй эрхлэх талаарх төсөл хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгслийн жагсаалт, холбогдох мэдээллийг боловсруулж, төгсөгчийн болон бүлгийн ахлагчийн байнга оршин суух хаягийн бүртгэлээр харьяалах Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэст хүсэлт гаргана.

²⁸ Гарааны бизнесийг дэмжих мэргэшсэн байгууллага, бизнес инкубатор болон бизнесийг дэмжих төвүүдийн жагсаалтыг Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар гаргана.

²⁹ Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын баталсан "Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих арга хэмжээний зардлын жишиг хэмжээнээс хэтрүүлэхгүй.

³⁰ Гарааны дэмжлэгийн эргэн төлөлтийг аймаг, дүүргийн Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих санд төвлөрүүлж зохих журмын дагуу хяналт тавьж ажиллана.

³¹ 15-24 насны залуучууд байна.

- 5.3. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс нь 3, 8 дугаар саруудад төгсөгчдийн төслийг зарлах, төслүүдийн хэрэгжих үндэслэлийг тооцон шалгаруулж, гэрээ байгуулан хамтран ажиллана.
- 5.4. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс нь төслийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай тоног, төхөөрөмж, багаж хэрэгслийг худалдан авах ажилд төгсөгч болон төгсөгчдийн бүлэгт арга зүйн дэмжлэг үзүүлж, хяналт тавьж ажиллана.
- 5.5. Төгсөгч болон бүлэг нь гэрээ байгуулснаас хойш 36 сарын дотор санхүүгийн дэмжлэгийг эргүүлэн төлөх ба эргэн төлөлтийн хуваарийг төгсөгч, бүлгийн саналыг харгалзан тогтооно.
- 5.6. Мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагад суралцагч, төгсөгч нь үндэсний хэмжээнд зохион байгуулагдаж буй ажил, мэргэжлийн уралдаан, тэмцээнд амжилт гарган шилдгээр шалгарсан тохиолдолд мэргэжлийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулахад дэмжих багаж, тоног төхөөрөмж авахад зориулан олгох урамшууллыг батламж, гэрчилгээнд үндэслэн Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газраас санхүүжүүлж болно.
- 5.7. Төслийн шалгаруулалтын дүн шийдвэрийн талаар олон нийтэд нээлттэй, ил тод мэдээлж, шалгаруулалттай холбоотой гарсан маргааны асуудлыг бүрэн хариуцан хууль, тогтоомжийн дагуу шийдвэрлүүлнэ.
- 5.8. Төгсөгч болон төгсөгчдийн бүлэг нь бизнес, аж ахуй эрхлэх зориулалтаар авсан дэмжлэгийг зориулалтын бусаар ашигласан нь тогтоогдсон нөхцөлд уг дэмжлэгийн хөрөнгийг Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих санд нэн даруй эргэн төлүүлнэ.

Зургаа. Мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын төгсөгч болон төгсөгчдийн бүлэгт борлуулалтын болон ажлын байрны түрээсийн хөнгөлөлт үзүүлэх арга хэмжээг зохион байгуулах

- 6.1. Энэхүү хөтөлбөрийн хүрээнд эргэн төлөгдөх санхүүгийн болон гарааны дэмжлэг авсан залуучууд, залуучуудын бүлгийг бараа, бүтээгдэхүүнийг борлуулахад дэмжлэг үзүүлэх, ажлын байрны түрээсийн төлбөрийн хөнгөлөлт үзүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 6.2. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс нь бараа, бүтээгдэхүүнийг борлуулах төвлөрсөн цэгийг ажиллуулна³².
- 6.3. Үйлдвэрлэл, үйлчилгээний зориулалтаар 6 болон түүнээс дээш сарын хугацаагаар байнгын ажлын байр түрээслэн үйл ажиллагаа явуулж байгаа бол түрээсийн гэрээ, холбогдох баримт бичиг, нөхцөл байдлыг газар дээр нь үнэлсэн үнэлгээнд үндэслэн ажлын байрны түрээсийн төлбөрийн хөнгөлөлтийг³³ төлбөр төлсөн баримтаар нөхөн олгоно.
- 6.4. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс нь үйлдвэрлэсэн бараа, бүтээгдэхүүнийг зарж борлуулахад чиглэсэн үзэсгэлэн, яармагийг зохион байгуулна.
- 6.5. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар нь үндэсний бүтээгдэхүүнийг гадаад орнуудад гаргаж, борлуулалт хийдэг байгууллагуудаар дамжуулан хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрүүдэд хамрагдсан иргэдийн үйлдвэрлэсэн бараа, бүтээгдэхүүнийг гадаад орнуудад борлуулахад дэмжлэг үзүүлнэ.

³² Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын тушаалаар баталсан "Борлуулалтын цэг ажиллуулахад зарцуулах нэг сарын зардлын дээд хэмжээ"-нээс хэтрүүлэхгүй байна.

³³ Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын тушаалаар баталсан "Түрээсийн төлбөрийн хөнгөлөлт үзүүлэх нэг сарын зардлын дээд хэмжээ"-нээс хэтрүүлэхгүй байна.

- 6.6. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газрын www.hudulmur-halamj.mn цахим хуудсанд энэхүү хөтөлбөрт хамрагдсан залуучуудын бараа, бүтээгдэхүүнийг сурталчлах тусгайлсан нэмэлт цэс ажиллуулж, борлуулалтад дэмжлэг үзүүлж, тус цэсийн үйл ажиллагаанд хяналт тавьж, хэвийн үйл ажиллагааг хангаж ажиллана.
- 6.7. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс нь тусгайлсан нэмэлт цэсэнд хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрт хамрагдан санхүүгийн дэмжлэг авсан иргэдийн бараа, бүтээгдэхүүний мэдээллийг сар бүр шинэчлэн оруулна.
- 6.8. Ажлын байрны түрээсийн төлбөрийн хөнгөлөлтөд хамрагдсан бол 24 сарын хугацаанд энэхүү хөнгөлөлтөд дахин хамруулахгүй.
- 6.9. Эргэн төлөгдөх санхүүгийн дэмжлэгт хамрагдаж буй төгсөгч болон төгсөгчдийн бүлгийн хэрэгцээ, хүсэлтэд үндэслэн аж ахуй эрхлэлтийн сургалт, зөвлөгөө өгөх, үйлдвэрлэлийн байр түрээслүүлэх арга хэмжээг Улаанбаатар хотод Нийслэлийн хөдөлмөр эрхлэлтийн газар, орон нутагт Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар нь эрх бүхий байгууллагуудтай³⁴ гэрээний үндсэн дээр хэрэгжүүлж болно.
- 6.10. Бизнес эхлэх, хөгжүүлэх, аж ахуй эрхлэх төлөвлөгөө, төсөл боловсруулах, гарааны бизнесийг хөгжүүлэх, хоршоо, нөхөрлөл, бүлэг байгуулж үйл ажиллагаа эрхлэх, борлуулалтын сүлжээ, маркетингийн болон санхүү, нягтлан бодох бүртгэлийн чиглэлээрх сургалтын хөтөлбөрөөс сонгон аж ахуй эрхлэлтийн сургалтад хамрагдана.
- 6.11. Аж ахуй эрхлэлтийн сургалтын үргэлжлэх хугацаа ажлын 3 болон 5 хоног байх бөгөөд 3 хоногийн сургалт нь 21-ээс, 5 хоногийн сургалт нь 36-гаас доошгүй цагийн хөтөлбөртэй байна.
- 6.12. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс нь хөтөлбөрт хамрагдсан залуучуудын үйл ажиллагааг дэмжих, хэрэгжилтийн явцад мэргэжил, арга зүйн дэмжлэг үзүүлж ажиллах ба хяналт тавих, хэрэгжүүлж буй арга хэмжээг сайжруулах зорилгоор залуучууд, мэргэжлийн холбоод, иргэний нийгмийн байгууллагууд, ажил олгогчдын оролцоотой туршлага солилцох уулзалт, хэлэлцүүлгийг жилд 2 удаа зохион байгуулж болно.

Долоо. Хөтөлбөрийн шалгуур үзүүлэлт, хүрэх үр дүн

- 7.1. Хөтөлбөрийн шалгуур үзүүлэлт
  - 7.1.1. Гарааны бизнесийг дэмжих бүлгийн гишүүдийн тоо, үйл ажиллагааны салбараар, нас, хүйсээр;
  - 7.1.2. Гарааны бизнесийг дэмжих бэлтгэгдсэн сургагч багшийн тоо, нас, хүйсээр;
  - 7.1.3. Санхүүгийн дэмжлэг авсан баг, төгсөгчдийн тоо, үйл ажиллагааны салбараар, нас, хүйсээр;
  - 7.1.4. Борлуулалтын болон түрээсийн төлбөрийн хөнгөлөлт, сургалтад хамрагдсан баг, хүмүүсийн тоо, үйлчилгээний чиглэл тус бүрээр, нас, хүйсээр;
  - 7.1.5. Шинээр байгуулагдсан аж ахуйн нэгж, бизнесийн бүлгийн тоо, шинээр бий болсон ажлын байрны тоо.
- 7.2. Хөтөлбөрийн хүрэх үр дүн
  - 7.2.1. Залуучуудын аж ахуй, бизнес, хөдөлмөр эрхлэлт нэмэгдсэн байна;
  - 7.2.2. Залуучуудын гарааны бизнес, санхүүгийн дэмжлэгийн үр ашиг дээшилсэн байна.

³⁴Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар нь эрх бүхий бизнес инкубатор төв, мэргэшсэн сургалтын байгууллагуудын жагсаалт гаргана.

МАЛЧДЫН ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙГ ДЭМЖИХ ХӨТӨЛБӨР

Нэг. Зорилго

Залуу малчин, цөөн малтай иргэдэд мал маллагааны арга ажиллагааны болон аж ахуй эрхлэх ур чадвар олгох, малжуулах арга хэмжээг хэрэгжүүлж, өрхийн орлогыг нэмэгдүүлэхэд хөтөлбөрийн зорилго оршино.

Хоёр. Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

- 2.1. Хөтөлбөрийн хүрээнд дараах арга хэмжээг зохион байгуулна. Үүнд:
  - 2.1.1. Малчин өрхийг малжуулах;
  - 2.1.2. Мал маллагааны арга ажиллагаа, аж ахуй эрхлэлтийн сургалт, туршлага солилцох уулзалт, арга хэмжээг зохион байгуулах.
- 2.2. *Малчин өрхийг малжуулах арга хэмжээг зохион байгуулах*
  - 2.2.1. Малчин өрхийг малжуулах арга хэмжээнд хөдөлмөрийн чадвартай, 15-39 насны 2-оос доошгүй гишүүнтэй, бог малд шилжүүлснээр 200 хүртэл толгой мал³⁵тай "малчин³⁶" өрхийг хамруулна.
  - 2.2.2. Арга хэмжээнд хамрагдах малчин өрх нь 150 хүртэл толгой малтай бол 5.0 сая төгрөг, 150-200 хүртэл толгой малтай бол 4.0 сая төгрөгийн мал худалдан авах арга хэмжээг аймаг, дүүргийн Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс³⁷ зохион байгуулна.
  - 2.2.3. Санхүүгийн дэмжлэгийг мал худалдан авч өгснөөс хойш 36 сарын дотор хуваарийн дагуу 100 хувь эргүүлэн төлнө.
  - 2.2.4. Арга хэмжээнд хамрагдах малчин өрхийг сумын Амьжиргааг дэмжих зөвлөлийн саналыг үндэслэн аймаг, дүүргийн Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс сонгож, гэрээ байгуулж ажиллах бөгөөд гэрээнд эргэн төлөлтийн хуваарийг иргэний хүсэлтийг үндэслэн тогтоосон байна. Хамрагдах малчин өрх нь төлөвлөгөө, төсөлтэй байна.
  - 2.2.5. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс нь мал худалдан авч өгөх үйл ажиллагааг хуулийн дагуу нээлттэй, ил тод зохион байгуулна. Худалдан авч байгаа малын үнэ нь зах зээлийн дундаж үнээс илүүгүй байна.
  - 2.2.6. Хэрэв 50 хүртэл толгой малтай малчин өрх малжуулах арга хэмжээнд хамрагдах бол мал аж ахуй эрхлэх дадлага, туршлагатай дадлагажуулагч малчинтай байна.
  - 2.2.7. Санхүүгийн дэмжлэгт хамрагдсан иргэний үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор тухайн иргэн, Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс болон сумын Засаг дарга нар гурвалсан гэрээ байгуулж, хэрэгжилтийг дүгнэж ажиллана.

³⁵ Мал тооллогын "А" дансанд бог малд шилжүүлснээр бүртгэгдсэнийг үндэслэнэ.

³⁶ Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуулийн 3.1.9-д заасны дагуу "мал аж ахуй эрхэлж үндсэн орлогоо олдог иргэн"-ийг хэлнэ.

³⁷ Алслагдсан 3 дүүргийг хамруулна.

- 2.3. *Мал аж ахуй эрхлэлтийн сургалт, туршлага солилцох уулзалт, арга хэмжээг зохион байгуулах*
- 2.3.1. Малжуулах арга хэмжээнд хамрагдсан малчин өрхөд аж ахуй эрхлэлтийн³⁸ болон малын эрүүл мэнд, мал маллах арга ажиллагааны болон малын ашиг шимийг боловсруулах сургалт /мах, сүү цагаан идээ, ноос, арьс шир боловсруулах г.м/, туршлага солилцох уулзалт зохион байгуулах, малын хашаа, хороо барих, хадлан тэжээл, өвөлжилтийн бэлтгэл ажлыг хангах зэрэг дэмжлэг, туслалцаа үзүүлэх бөгөөд энэхүү арга хэмжээний нийт зардал нь Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас энэхүү хөтөлбөрт хуваарилсан нийт хөрөнгийн 5 хувиас ихгүй байна.
- 2.3.2. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс нь сургалт зохион байгуулах эрх бүхий мэргэшсэн сургалтын байгууллагыг³⁹ сонгож, гэрээ байгуулан ажиллана. Мөн мал маллагаа, аж ахуй эрхлэлтийн сургалтаар мэргэшсэн эрх бүхий сургагч багшаар сургалтыг зохион байгуулж болно.
- 2.3.3. Туршлагатай сайн малчдаас суралцах, туршлага солилцох, дэлгэрүүлэх зорилготой уулзалт, хэлэлцүүлгийг жилд тухайн жилд хуваарилагдсан төсөвт багтаан тухайн аймаг, дүүргийн жилийн төлөвлөгөөг Хөдөлмөр эрхлэлтийн салбар зөвлөлөөр батлуулан зохион байгуулж болно.
- 2.4. Малчин өрх нь малжуулах арга хэмжээнд зөвхөн нэг удаа хамрагдана.

Гурав. Шалгуур үзүүлэлт, хүрэх үр дүн

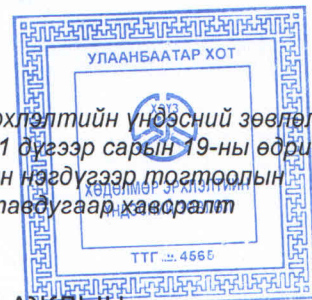
- 3.1. Хөтөлбөрийн шалгуур үзүүлэлт
- 3.1.1. Малжуулах арга хэмжээнд хамрагдсан малчин өрх, өрхийн гишүүд, олгосон малын тоо, төрлөөр, арга хэмжээнд хамрагдсанаас хойш 24 сарын дараах малын тоо, орлогын дүнгээр;
- 3.1.2. Шавь сургалтад хамрагдсан малчин өрх, өрхийн гишүүдийн тоо, хүйсээр, шавь сургалт хийсэн дадлагажуулагч малчны тоо;
- 3.1.3. Мал аж ахуй эрхлэлтийн болон мал маллах арга ажиллагааны сургалтад хамрагдсан малчин өрх, өрхийн гишүүдийн тоо, хүйсээр;
- 3.1.4. Туршлага солилцох уулзалт, хэлэлцүүлэгт хамрагдсан малчин өрхийн тоо, гишүүдийн тоо.
- 3.2. Хөтөлбөрийн хүрэх үр дүн
- 3.2.1. Малжуулах арга хэмжээнд залуу малчид хамрагдаж, амьжиргаа нь дээшилсэн байна.
- 3.2.2. Туршлага солилцох уулзалт болон сургалтуудыг зохион байгуулснаар ахмад, туршлагатай малчдаас суралцаж, мал маллах арга ажиллагааны чадвар, мэдлэг, дээшилсэн байна.

-----oOo-----

³⁸ Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын тушаалаар баталсан "Аж ахуй эрхлэлтийн сургалтын зардлын дээд хэмжээ"-нээс хэтрүүлэхгүй байна.

³⁹ Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар нь аж ахуй эрхлэлтийн сургалт зохион байгуулах эрх бүхий сургалтын байгууллагуудыг шалгаруулж, жагсаалт гаргана.

ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ИРГЭНИЙ АЖЛЫН БАЙРЫГ ДЭМЖИХ ХӨТӨЛБӨР

Нэг. Зорилго

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнийг хөдөлмөрт бэлтгэх, дэмжлэгтэйгээр ажилд зуучлах, тэдний аж ахуй эрхлэлт болон хөдөлмөр эрхлэх ур чадвар олгох сургалтад хамруулах, урамшуулал, санхүүгийн дэмжлэг, хөдөлмөр эрхлэлтийн тусгай үйлчилгээ, арга хэмжээнд хамруулж дэмжлэг үзүүлэх замаар хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнд зориулсан байнгын ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, тэдний хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжихэд хөтөлбөрийн зорилго оршино.

Хоёр. Хамрах хүрээ, хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

- 2.1. Хөтөлбөрт доорх иргэдийг хамруулна. Үүнд:
  - 2.1.1. “Бие махбодь, оюун санаа, сэтгэл мэдрэл, мэдрэхүйн байнгын согог нь орчны бусад саадтай нийлсний улмаас бусдын адил нийгмийн амьдралд бүрэн дүүрэн, үр дүнтэй оролцох чадвар нь хязгаарлагдсан⁴⁰”, эмнэлэг хөдөлмөрийн магадлах комиссын хүчин төгөлдөр шийдвэртэй, бичгээр хандсан хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн;
  - 2.1.2. Байнгын асаргаанд байдаг хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдээ асарч буй эцэг эх;
  - 2.1.3. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнийг ажлын байраар хангаж буй ажил олгогч.
- 2.2. Хөтөлбөрийн хүрээнд дараах арга хэмжээг зохион байгуулна. Үүнд:
  - 2.2.1. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний аж ахуй, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих;
  - 2.2.2. Ажил олгогчийг дэмжих.

Гурав. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнийг дэмжих арга хэмжээг зохион байгуулах

- 3.1. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнийг дэмжих дараах арга хэмжээг зохион байгуулна. Үүнд:
  - 3.1.1. Хөдөлмөрт бэлтгэх арга хэмжээ;
  - 3.1.2. Дэмжлэгтэйгээр ажилд зуучлах үйлчилгээ;
  - 3.1.3. Эргэн төлөлттэй санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх;
  - 3.1.4. Борлуулалтын болон ажлын байрны түрээсийн төлбөрийн дэмжлэг үзүүлэх;
  - 3.1.5. Аж ахуй эрхлэлтийн болон хөдөлмөр эрхлэлтийн сургалт явуулах.
- 3.2. *Хөдөлмөрт бэлтгэх арга хэмжээг зохион байгуулах*
  - 3.2.1. Ажил мэргэжлийн чиг баримжаа олгох болон нийгэмшүүлэх, ажлын байр, үйлдвэрлэлийн орчинтой танилцуулах, хөдөлмөрийн харилцаа, хөдөлмөрийн дэг журам, аюулгүй ажиллагааны анхан шатны мэдлэг олгох, зөвлөгөө өгөх, хөдөлмөрийн зах зээлийн мэдээллээр хангах багц үйлчилгээг “Хөдөлмөрт бэлтгэх арга хэмжээ” гэж ойлгоно.

⁴⁰ Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.1.

- 3.2.2. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн, ажил олоход хүндрэлтэй иргэн, сургууль завсардсан, хөдөлмөрийн насанд хүрсэн хүүхдэд сэтгэл зүй, хувь хүний төлөвшил, нийгэм, хамт олны дунд биеэ авч явах тухай сургалт, хөдөлмөрийн зах зээлийн мэдээллээр хангах, ажил мэргэжлийн чиг баримжаа олгох, хүнтэй харилцах, өөрийгөө ойлгуулах чадвар эзэмшүүлэх, хөдөлмөрийн харилцааны анхан шатны зөвлөгөө өгөх, хөдөлмөрийн дэг журам, аюулгүй ажиллагааны мэдлэг олгоно.
- 3.2.3. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнийг ганцаарчилсан болон бүлгийн зохион байгуулалттайгаар хөдөлмөрт бэлтгэх арга хэмжээнд хамруулна. Үргэлжлэх хугацаа нь хөгжлийн бэрхшээлийн төрлөөс шалтгаалан ажлын 5-10 хоног хүртэл байна.
- 3.2.4. Хөдөлмөрт бэлтгэх арга хэмжээнд хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн жилд нэг удаа хамрагдана.
- 3.2.5. Хөдөлмөрт бэлтгэх арга хэмжээг эрх бүхий⁴¹ хувийн хэвшил, төрийн бус байгууллагаар гүйцэтгүүлж болно.
- 3.2.6. Хөдөлмөрт бэлтгэх арга хэмжээний үйлчилгээ, сургалтын хөтөлбөр, агуулгыг Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар батлах ба Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтсийн ажилтнуудыг арга зүйн зөвлөмжөөр хангаж ажиллана.
- 3.2.7. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс нь хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнийг хөдөлмөрт бэлтгэх арга хэмжээнд хамруулсны дараа ажилд зуучлах үйлчилгээ үзүүлнэ.
- 3.3. *Дэмжлэгтэйгээр ажилд зуучлах үйлчилгээг зохион байгуулах*
- 3.3.1. Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс нь хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний онцлогт нийцүүлэн, ажил олгогчийн эрэлт хэрэгцээнд үндэслэн ажилд зуучлах үйлчилгээг ганцаарчилсан болон хэсэг, бүлгээр зохион байгуулна.
- 3.3.2. Шаардлагатай тохиолдолд хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний хүсэлтийг харгалзан хөдөлмөрт бэлтгэх арга хэмжээнд хамруулах, ажлын ярилцлагад ороход туслах, ажлын байр, ажил олгогчтой танилцуулах зорилгоор хөтөч, дохионы хэлмэрч ажиллуулж болох бөгөөд хөтөч⁴², дохионы хэлмэрч⁴³ нь сургалтад хамрагдсан байна.
- 3.3.3. Хөтөч, дохионы хэлмэрч, чиглүүлэгч болон орон зайн чиг баримжааны сургагч багшийн цагийн ажлын хэлбэрээр ажиллах хугацаа нь жилд 800 цагаас хэтрэхгүй бөгөөд нэг цагийн хөлсийг тооцохдоо нийтийг хамарсан ажлын нэг цагийн хөлсний батлагдсан жишгийг 1,5 дахин нэмэгдүүлснээр тооцож, гэрээний үндсэн дээр олгоно. Үүнд: орон зайн чиг баримжааны сургагч багшийн ажлын үргэлжлэх хугацаа нь хэрэгцээнээс хамаарч 80 цагаас хэтрэхгүй байна.
- 3.3.4. Дэмжлэгтэйгээр ажилд зуучлах, хөтөч, дохионы хэлмэрч, чиглүүлэгчийн үйлчилгээг тухайн орон нутгийн хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн төрийн бус байгууллагаар гэрээгээр гүйцэтгүүлж болно.
- 3.4. *Эргэн төлөгдөх санхүүгийн дэмжлэг олгох арга хэмжээг зохион байгуулах*
- 3.4.1. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний ажлын байрыг дэмжих төсөл шалгаруулах тухай зар мэдээллийг 3 долоо хоногоос доошгүй хугацааны өмнө тухайн нутаг дэвсгэрийн иргэд, олон нийтэд

⁴¹ Тухайн салбар, мэргэжлээр сургалт явуулахаар бүртгэгдсэн эрх бүхий мэргэшсэн байгууллага

⁴² "Хөтөч" гэж хараагүй хүн тухайн орчинд зөв чиг баримжаатай, саадгүй, аюулгүй зорчиход нь туслах хүнийг,

⁴³ "Дохионы хэлний хэлмэрч, орчуулагч" гэж сонсгол, хэл ярианы бэрхшээлтэй хүний дохионы хэлийг хэлмэрчилдэг хүнийг хэлнэ.

- сурталчилж, жил бүрийн эхний болон гуравдугаар улиралд тус тус багтаан аймаг, дүүргийн Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс зохион байгуулна.
- 3.4.2. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн, байнгын асаргаанд байдаг хүүхдээ асарч буй эцэг, эх нь хувиараа болон бүлэг, нөхөрлөл, хоршооны хэлбэрээр өрхийн үйлдвэрлэл, аж ахуй, бичил бизнес, газар тариалан, фермерийн аж ахуй эрхлэх төслөө Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэст хүргүүлнэ.
- 3.4.3. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний ажлын байрыг дэмжих төслийн санхүүгийн дэмжлэгийн хэмжээ 5.0 хүртэл сая төгрөг байх ба дэмжлэгийг 4 хүртэл жилийн хугацаанд 100 хувь эргэн төлнө. Иргэний саналыг үндэслэн эргэн төлөлтийн хуваарийг гэрээнд хавсарган баталгаалжуулна.
- 3.4.4. Санхүүгийн дэмжлэгт хамрагдах төслийн урьдчилсан үнэлгээ хийх, сонгон шалгаруулах ажлын хэсгийг 5-аас доошгүй хүний бүрэлдэхүүнтэй байгуулах бөгөөд тэдгээрийн гучаас доошгүй хувь нь хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн эрхийг хамгаалах, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих чиглэлээр тухайн орон нутагт үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн бус байгууллагын төлөөлөл байна.
- 3.4.5. Аймаг, дүүргийн Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс нь төслийн сонгон шалгаруулалтын дүн, шийдвэрийг олон нийтэд нээлттэй, ил тод мэдээлэх бөгөөд сонгон шалгаруулалттай холбоотой гарсан маргааныг хууль, тогтоомжийн дагуу шийдвэрлүүлнэ.
- 3.5. *Борлуулалтын болон ажлын байрны түрээсийн төлбөрийн дэмжлэг үзүүлэх арга хэмжээг зохион байгуулах*
- 3.5.1. Бичил бизнес эрхлэгч хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний хүсэлтэд үндэслэн боловсруулсан бараа, бүтээгдэхүүнийг борлуулахад дэмжлэг үзүүлэх болон ажлын байрны түрээсийн төлбөрийн хөнгөлөлтөд хамруулах ба Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс зохион байгуулна.
- 3.5.2. Ажлын байрны түрээсийн төлбөрийн хөнгөлөлтөд үйлдвэрлэл, үйлчилгээний зориулалтаар ажлын байр түрээслэн 12 сараас дээш хугацаагаар тасралтгүй үйл ажиллагаа эрхэлсэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнийг, мөн нийт гишүүдийн гуравны хоёроос доошгүй нь хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн байдаг нөхөрлөл, хоршоо, бизнес инкубатор төвийн бойжигчийг хамруулна.
- 3.5.3. Хөдөлмөр халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс нь холбогдох баримт бичиг, түрээсийн гэрээг үндэслэн нөхцөл байдлыг газар дээр нь тодорхойлсны үндсэн дээр ажлын байрны түрээсийн төлбөрийн хөнгөлөлтийг⁴⁴ нөхөн олгоно. Түрээсийн төлбөрийн хөнгөлөлтийг нөхөн олгохдоо тухайн төлбөрийг төлсөн баримтыг үндэслэнэ.
- 3.5.4. Ажлын байрны түрээсийн төлбөрийн хөнгөлөлтөд хамрагдсан иргэн, нөхөрлөл, хоршоо, бизнес инкубаторын бойжигч нь 24 сарын хугацаанд энэхүү хөнгөлөлтөд дахин хамрагдахгүй.
- 3.5.5. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн үйлдвэрлэсэн бараа, бүтээгдэхүүнийг сурталчлах, борлуулахад дэмжлэг үзүүлэх үзэсгэлэн, яармагийг Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс зохион байгуулах бөгөөд шаардлагатай бол хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн эрхийг

⁴⁴ Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын тушаалаар баталсан "Түрээсийн төлбөрийн хөнгөлөлт үзүүлэх нэг сарын зардлын дээд хэмжээ"-нээс хэтрүүлэхгүй байна.

хамгаалах, хөгжлийг дэмжих чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн бус байгууллагаар гэрээлэн гүйцэтгүүлж болно.

3.6. *Аж ахуй эрхлэлтийн сургалт зохион байгуулах*

3.6.1. Аж ахуй эрхлэлтийн сургалтад энэхүү хөтөлбөрийн 3.4-т заасан санхүүгийн дэмжлэгт хамрагдсан болон бичил бизнес эрхэлдэг, цаашид эрхлэх хүсэл сонирхолтой хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн, байнгын асаргаанд байдаг хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн эцэг, эх, асран хамгаалагчийг хүсэлтийн дагуу хамруулна.

3.6.2. Эрх бүхий мэргэшсэн, боломжит тохируулгатай сургалтын орчин бүрдсэн мэргэжлийн эрх бүхий байгууллага⁴⁵, иргэнтэй гэрээ байгуулан 3-5 хоногийн хугацаанд зохион байгуулна. Аж ахуй эрхлэлтийн сургалтаар мэргэшсэн сургагч багшийн эрх бүхий ажилтантай Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтэс тухайн ажилтнаар сургалтыг зохион байгуулж болно.

3.7. *Хөдөлмөр эрхлэлтийн сургалт зохион байгуулах*

3.7.1. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний хөдөлмөр эрхлэлтийн сургалтыг мэргэжлийн ур чадвар, чадамжийг 1-10 сарын хугацаанд багтаан эрх бүхий мэргэшсэн, боломжит тохируулгатай сургалтын орчин бүрдсэн мэргэжлийн байгууллага, иргэнтэй гэрээлэн гүйцэтгүүлэх бөгөөд уг сургалт нь модуль хэлбэртэй тусгайлсан сургалтын хөтөлбөрт суурилсан байна.

3.7.2. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнд зориулсан хөдөлмөр эрхлэлтийн сургалтыг мэргэжлийн чадамж эзэмшүүлэх, үйлдвэрлэл дээрх ажлын байрны болон шавь сургалт зэрэг тухайн хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний онцлогт тохирсон төрөл хэлбэрийг сонгон зохион байгуулна. Энэхүү арга хэмжээний хүрээнд хөтөч, дохионы хэлмэрчийг бэлтгэх, хараагүй хүмүүсийн орон зайн чиг баримжаа олгох сургалт болон хөгжлийн бэрхшээлийн бусад төрөл хэлбэрийн онцлогт тохирсон нэмэлт сургалтыг хийж болно.

3.7.3. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний онцлогт нийцүүлэн мэргэжлийн ур чадварын тусгайлсан сургалтыг Улаанбаатар хотод Нийслэлийн хөдөлмөр эрхлэлтийн газар нь хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд мэргэжлийн сургалт зохион байгуулах дадлага, туршлага бүхий сургалтын байгууллагаар гэрээний үндсэн дээр зохион байгуулна.

3.7.4. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний хөдөлмөр эрхлэлтийн сургалтад ногдох зардлын жишгийг Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд тогтооно.

3.7.5. Хөдөлмөр эрхлэлтийн сургалтад хамрагдсан хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнд “Мэргэжлийн сургалтын чадамж, мэргэжил эзэмшсэн төгсөгч, иргэдийн мэргэшлийн түвшинг үнэлэх, баталгаажуулах журам”-ын дагуу ур чадварын шалгалтыг Мэргэжлийн боловсрол, сургалтын үнэлгээний төв зохих журмын дагуу зохион байгуулж, “Чадамжийн гэрчилгээ” олгоно.

Дөрөв. Ажил олгогчийг дэмжих арга хэмжээг зохион байгуулах

4.1. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнийг ажлын байраар хангасан ажил олгогчийг дэмжих дараах арга хэмжээг зохион байгуулна. Үүнд:

⁴⁵ Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар нь аж ахуй эрхлэлтийн сургалтыг зохион байгуулах мэргэшсэн байгууллагуудын нэгдсэн жагсаалт гаргана.

- 4.1.1. Урамшуулал олгох;
  - 4.1.2. Санхүүгийн дэмжлэг олгох.
- 4.2. *Урамшуулал олгох арга хэмжээг зохион байгуулах*
- 4.2.1. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнийг тусгайлсан байнгын ажлын байраар хангасан дор дурдсан нөхцөл, шаардлагыг хангасан ажил олгогчид⁴⁶ хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 12 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний урамшууллыг нэг удаа олгоно. Үүнд:
    - А.Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 111 дүгээр зүйлийн 1 дэх заалтад зааснаас цөөн буюу 25 хүртэл ажилтантай ажил олгогч хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнийг ажилд авч, 12 сараас доошгүй хугацаагаар ажлын байраар хангасан бол байнгын ажлын байраар хангасан хүний тоогоор;
    - Б.25 болон түүнээс дээш тооны ажилтантай ажил олгогч Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 111 дүгээр зүйлийн 1 дэх заалтаар тогтоосон хувиас давсан хэмжээнд хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнийг ажилд авч, 12 сараас доошгүй хугацаагаар ажлын байраар хангасан бол хуулиар тогтоосон хувиас давсан байнгын ажлын байраар хангасан хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний тоогоор тус тус урамшууллыг олгоно.
    - В. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний эрхийг хангах, ажлын байр, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих зорилго бүхий үйл ажиллагаа эрхэлдэг, ашгийн бус төрийн бус байгууллага нь 5 хүртэлх тооны хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнийг 12 сараас доошгүй хугацаанд байнгын ажлын байраар хангаж, нийгмийн даатгалын шимтгэлийг тасралтгүй төлсөн бол байнгын ажлын байраар хангасан хүний тоогоор тус тус урамшууллыг олгоно.
  - 4.2.2. Ажил олгогч нь хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнийг ажилд авах тухай шийдвэр, хүсэлтийг урьдчилан гаргаж, холбогдох гэрээг байгуулна.
- 4.3. *Санхүүгийн дэмжлэг олгох арга хэмжээг зохион байгуулах*
- 4.3.1. Тухайн хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний онцлогт нийцүүлсэн байнгын ажлын байр бий болгох зорилгоор боловсруулсан аж ахуйн нэгжийн төслийг зохих журмын дагуу шалгаруулж, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний нэг ажлын байранд 5 сая хүртэл төгрөгөөр тооцон, 50 хүртэл сая төгрөгийг 100 хувь эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй олгоно. Харин хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний эрхийг хангах, ажлын байр, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих зорилго бүхий үйл ажиллагаа эрхэлдэг, ашгийн бус төрийн бус байгууллагын ажлын байр бий болгох төслийг зохих журмын дагуу шалгаруулж, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний нэг ажлын байранд 5 хүртэлх сая төгрөгөөр тооцон 30 хүртэлх сая төгрөгийн санхүүгийн дэмжлэг олгоно.
  - 4.3.2. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийг хангах орон тооны бус дэд зөвлөл” нь төрийн болон төрийн бус байгууллагуудын саналд үндэслэн аж ахуйн нэгж болон төрийн бус байгууллагын тухайн жилд хэрэгжүүлэх төслүүдийн тэргүүлэх чиглэл, шалгуур үзүүлэлтүүдийг тодорхойлж, шийдвэр гаргана.

⁴⁶ Ажил олгогч гэж эдийн засгийн үйл ажиллагаатай холбоотой шийдвэрийг бие даан гаргаж, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээнээсээ олсон ашиг буюу ашиг олох боломжоос шууд хамаарах бизнестээ урт хугацаагаар нэг буюу түүнээс дээш ажилтныг хөдөлмөрийн болон бусад гэрээ, тохиролцооны үндсэн дээр авч ажиллуулж буй эзэн, байгууллагын удирдлагыг хамруулна. Энэхүү арга хэмжээнд Хараагүй хүмүүсийн хөдөлмөр, сургалтын үйлдвэр болон төсвөөс санхүүждэггүй төрийн өмчит үйлдвэрийн газраас бусад төсвийн байгууллага, ажил олгогч малчин, төрийн бус байгууллага хамаарахгүй.

Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар нь холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу 4.3.1-д заасан төслүүдийг сонгон шалгаруулах үйл ажиллагааг жилд нэг удаа зохион байгуулах бөгөөд төсөл сонгон шалгаруулах үнэлгээний хороонд төрийн бус байгууллагуудын төлөөллийг “Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийг хангах орон тооны бус дэд зөвлөл”-ийн санал болгосноор шийдвэрлэнэ.

- 4.4 4.2.1-д заасан урамшуулалд хамрагдаж буй ажил олгогч, иргэнд хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих бусад дэмжлэг, урамшууллыг давхардуулж олгохгүй

Тав. Шалгуур үзүүлэлт, хүрэх үр дүн

- 5.1. Хөтөлбөрийн шалгуур үзүүлэлт
- 5.1.1. Хөдөлмөрт бэлтгэх үйлчилгээнд хамрагдсан хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний тоо хүйсээр, байгууллагын тоо, сургалтын төрлөөр;
  - 5.1.2. Дэмжлэгтэйгээр ажилд зуучлах үйлчилгээнд хамрагдсан хүний тоо, ажилд зуучлагдсан хүний тоо хүйсээр, ажил олгогчийн өмчийн хэлбэрээр, хөтөч ашигласан хүний тоо, хүйсээр, хөтөч, дохионы хэлмэрчээр ажилласан хүний тоо, хүйсээр, давтамж цагаар;
  - 5.1.3. Аж ахуй эрхлэлтийн сургалт, Хөдөлмөр эрхлэлтийн сургалтад хамрагдсан хүний тоо, хүйсээр, сургалтын төрлөөр, мэргэжлээр;
  - 5.1.4. Иргэн болон бүлэг нөхөрлөл, хоршооны хэлбэрээр өрхийн үйлдвэрлэл, аж ахуй эрхлэх санхүүгийн дэмжлэгт хамрагдсан төсөл, хамрагдсан хүний тоо, үүнээс хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний тоо, хүйсээр, салбараар;
  - 5.1.5. Ажлын байрны түрээсийн хөнгөлөлт, үзэсгэлэн, яармагт хамрагдсан бүлэг, нөхөрлөл, хоршоо, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн тоо;
  - 5.1.6. Санхүүгийн дэмжлэг, урамшуулалд хамрагдсан аж ахуйн нэгж, төрийн бус байгууллага, шинээр бий болгосон тохируулгатай ажлын байрны тоо, байнгын ажлын байраар хангагдсан хүний тоо мэргэжлээр, салбараар.
- 5.2. Хөтөлбөрийн үр дүн
- 5.2.1. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн ажлын байр нэмэгдсэн байна;
  - 5.2.2. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн аж ахуй, хөдөлмөр эрхлэлт нэмэгдсэн байна;
  - 5.2.3. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн эцэг, эхийн аж ахуй эрхлэлт, өрхийн орлого өссөн байна.

----- оОо-----